

REMITIZAREA MIORIȚEI? DE CE? PARTEA A II-A

*Constantin MACARIE, profesor,
Soveja, Vrancea*

La o atentă analiză, Miorița este o sinteză a multor motive populare românești ce se găsesc în diferite creații. Motivul învrăjbirii între frați (basmele), motivul animalului năzdrăvan (Toma Alimoș, Dolca), motivul măicuței, al iubitei ce-și caută feciorul/iubitul pe câmpul de luptă, (Măi soldat necunoscut), motivul comuniunii omului cu natura (Toma Alimoș, Miorița etc.)

Miorița este un act poetic reflex ce vine din concepția de viață a românului cu privire la viață și moarte. Și astfel Miorița ascunde în economia ei acel al patrulea mit fundamental al poporului român, ce definește atât de plastic existența sa milenară. Poetul popular vede moartea ca o continuare a „*existenței*” omului, o trecere în calmul și liniștea naturii.

În cazul temei abordate, două sunt aspectele care au degenerat în spațiul critic românesc (și nu numai) cu privire la Miorița. Acestea sunt, în opinia mea, cel ce ține de autorul creației, cât și cea care ține de mesaj.

Cu privire la autorul Mioriței așa menționa, fără extindere, încercarea de atribuire a Mioriței ca parte a operei poetice a lui Alecsandri și de Alexandru Buleandă (v. „*Vasile Alecsandri și cazul Miorița*”). „*La capătul unor cercetări fără să fiu pus de cineva, nici măcar de un gând îndrăzneț, ci de același vâl de mister ce i-a atras și pe ceilalți,*” Alexandru Buleandă se întreabă retoric: „*De ce trebuie să știm cum a lucrat Alecsandri pentru a scrie textul „Miorița” ? De ce nu și-a asumat-o ca poem propriu? Și de aici pledoaria de circa 300 de pagini*”.

Poate că ideea a fost indusă și de chiar Vasile Alecsandri care a oscilat privind descoperitorul: Alecu Russo, în munții Sovejei, sau el de la baciul Udrea din Ceahlău. Si de aici și culegătorul: Russo, sau Alecsandri. Evident că este Russo și că adevărul a fost spus de chiar Alecsandri („*Voi publica o creație, Cântecul Meoara, trimisă de prietenul meu din Munții Sovejei*”). Schimbarea s-a produs după moartea lui Russo, moment după care la tipărire de către Alecsandri au dispărut și acele pagini din „*Jurnalul unui exilat politic-Soveja*”, exact paginile în care este de presupus, se relatea (de Russo) momentul culegerii Mioriței de la lăutarii satului, ca interpretau cântece oltenești, sovejenii fiind originari, prin pribegie, din Rucăr și Dragoslavele - Muscel.

O altă cauză a acestei atribuirii este dată de intervenția, de altfel demonstrată, recunoscută de Alecsandri, asupra textului propriu-zis. Mai trebuie avut în vedere și faptul că asupra textului s-au produs inițial trei intervenții. Prima, atunci când Russo a cules-o. Este știut că Russo se exprima mai bine în limba franceză. Textul cules l-a transcris și trimis lui Alecsandri în limba

franceză. Trecerea în franceză, din graiul lăutarilor Sovejei va fi suferit modificări. Mai apoi Alecsandri îl traduce în limba română. O nouă intervenție. Și aceasta dublată de șlefuire, a treia, recunoscută de traducător. Numai găsierea (o minune) a textului transcris de Russo cu mâna lui, de la acel flăcău din Soveja, ar scoate adevărul la lumină. Dar...

Se va fi gândit, oare, Alecsandri să-și aroge rolul de culegător al Mioriței? Din cele spuse reiese că da. Eu am numit acest fapt ca „*aventura ascunsă a Mioriței*”. A se vedea articolul „*Cine a descoperit Miorița?*”, de Ion Flipciuc, publicat în revista LA NOI..., an 2009, a fundației sovejene.

Dar aceste fapte mai sus relatate nu țin chiar de ideea de adevărata „*demitizare*”, mai degrabă au deschis drum demitizării. Demitizarea își are originea în diferitele interpretări ale mesajului operei, iar acestea de la neglijarea unui vers „*și de-a fi să mor*”, care pune întreaga narațiune, atât cât este ea, foarte puțină, sub semnul posibilului. Crima nu se produce. Opera nu are deznodământ. Iar acest lucru conduce la ideea exprimării unei filosofii populare cu privire la viață și moarte, filosofie care este a poporului român, a creatorului anonim, pe care Alecsandri nu a afectat-o prin intervenția pe text. În același timp a condus la diferite interpretări. Teoria fatalistă, a resemnării este cea mai dezavantajoasă pentru noi, periculoasă în definirea existenței noastre.

Mihai Neamțu în articolul „*Despărțirea de Miorița*” vorbește de fatalismul generat de Miorița și imperativul înnoirii, încercând să motiveze tragismul istoriei noastre ca afectat de atitudinea ciobanului moldovean. „*Afecțiunea românească pentru Miorița și pasivitatea față de vestea morții vorbește despre un anumit mod de-a înțelege timpul. Cum se traduce faimosul „amor fati” în mentalitatea colectivă? Cum se explică eșecul construcțiilor noastre politice și debilitatea socială? Nu suntem oare vinovați pentru c-am ales mai curând oița năzdrăvană în locul curajului și al simțului pentru dreptate probat de Vitoria Lipan (în Baltagul)?*”.

Să ne întrebăm: mai este actuală Miorița dacă vorbim despre viitor? Ce poate fi salvat din această capodoperă literară pentru supraviețuirea României în mileniul III? „*Concepția pastorală despre lume și viață*” nu te ajută să evoluezi în cadrele instituționale ale veacului nostru (cu tot ceea ce înseamnă acțiune, competiție și globalizare).

Iată cum se construiește demitizarea Mioriței! „*Noi, când ne distrugem obiceiurile, de fiecare dată când vrem să ne promovăm țara, recurgem la tradiție...*” (Ion Coja). Așadar , fatalism?! Un „*fatalism*” greu de acceptat într-o perioadă în care neamul românesc era chemat de istorie să se împlinească în sfârșit pe plan european. Și de aici, de la aceste teorii împotriva obiceiurilor, tradițiilor, împotriva miturilor, remitizarea Mioriței fiind mai mult decât o datorie; o obligație.

Tragismul întâmplărilor în procesul de transumanță, este un fapt real petrecut nu numai la noi. Asemenea fapte au provocat meditația păstorului, în

cazul că i s-ar întâmpla și lui, în căutarea unei soluții nu violente, ci sufletești. Poate că s-a gândit „mândrul ciobănel” că ar putea fi victima vreunui atentat, chiar fără să fie avertizat. Convins că nu poate să evite moartea, a căutat să o îndulcească, pornind de la credința semenilor săi din care descindea, precum că prin moarte ne întorcem în natură, atenuând tragismul. Există în baladă un fragment din testamentul ciobanului care sugerează acel lirism tragic prezentat în mod gradual. Ciobanul dorește să i se puie la cap trei fuiere: de fag, de os, de soc. Sunetul lor este perceput gradual „cu drag” (semn al bucuriei de a trăi, al dragostei de viață, față de meseria sa, față de mioarele lui, „duios” (adverb care sugerează un anumit regret) și „cu foc” (semn al durerii despărțire de tot ce-i este drag. Acesta crește atingând acel „lirism tragic”, așa cum a fost denumit, în versurile „ș-oile s-or strânge/ pe mine m-or plânge/ cu lacrimi de sânge”. A plânge „cu lacrimi de sânge” este expresia unei profunde dureri, al unui tragism de mare intensitate.

Fig.1. Turme de oi în transumanță pe Zboina.

Creația în discuție nu este expresia unei concepții „fataliste” despre lume, ci o viziune grandioasă despre o victorie asupra morții. Iar această victorie are loc prin recurgere la absolut, cu chiar prețul morții.

Mai mult. „Poetul are în fața morții întotdeauna un as în mânecă - METAFORA”. „Mândrul ciobănel” scoate din mâneca sufletului său metafora grandioasă a nunții cosmice, prin care se vede reintegrat în natură. Iar ideea este subtil și măreț sugerată prin acel paralelism uman-natural, atât din portretul „măicuții bătrâne”, cât și din viziunea nunții cosmice.

Opinia atât de antiromânească a lui Mihai Neamțu este „arsă” cu cuvânt

românesc și convingător de către Ion Coja. O reproduc cu drag, cu sentimentul mândriei de a fi urmaș al ciobanului mioritic, dar și cel al trăirii pe viu în familie.

„Anticomuniști cu arma în mână, dispuși în orice clipă să se sacrifice pentru libertate și demnitate, au fost numai românii români! Niciun minoritar etnic sau religios printre partizanii anticomuniști din munții României! În Făgăraș sau în pădurea Babadagului, în Maramureș sau în munții Banatului, în Apuseni sau Vrancea, au suferit și s-au jertfit numai urmașii ciobănașului mioritic, care ortodox, care greco-catolic... Și atât! Alții nu au mai fost! Picior de ungur sau de sas, de evreu sau de țigan! De reformat sau adventist, care să fi urcat pe cărările de munte ale suferinței și jertfei... Ale demnității eroice!... Faptul că fiecare dintre acei partizani din munți, martiri și eroi deopotrivă, știau ca pe Tatăl nostru colinda baladei Miorița nu i-a făcut să lepede arma din mână! ...Ci, dimpotrivă!” scrie Ion Coja.

Amintește Ion Coja că părintele Radu Leonte din Sibiu, arestat în seara nunții sale, în iarna lui 1941, și întors la soția sa abia în septembrie 1964, întrebat cu teamă, cu sfială, cum e să stai în temniță 24 de ani?...a răspuns cam așa: *„Dragul meu, primii patru-cinci ani sunt mai grei, căci abia după aceea pricepi care este câștigul tău că te afli acolo...”*

Un răspuns a dat, peste ani, Mircea Eliade care, realizând un bilanț al marilor exegeze aplicate Mioriței, aduce în discuție, problema „*terorii istoriei*”, o preocupare devenită aproape obsesie pentru istoricul religiilor. Moartea ciobanului este un răspuns la această teroare, ce ar putea fi valabil într-o lume contemporană dominată de absurd și represiune: *„Hotărârea aceasta de a te supune destinului nu trădează concepția pesimistă a existenței și nici pasivitatea de care s-a vorbit atât de mult. Mesajul cel mai adânc al baladei îl constituie voința ciobanului de a schimba sensul sorții sale, moartea ca fenomen inevitabil, de a-și transforma nenorocirea într-un moment al liturghiei cosmice, imginându-și moartea în „nuntă cosmică”, „mistică” îngăduind să-și biruie propria soartă”*.

Au fost momente în istoria noastră când am fost striviți, fără a avea vreo șansă de a ne alege destinul, de a ne opune acestuia. Seamănă moartea ciobănașului, de ar fi avut loc vreodată, cu unele momente din istoria Neamului.

Atunci când durerea fărâșă iubirea în cuvinte, se naște poezia. Și poezia se simte. Cu buzele. Cu sufletul. Pentru că spune lucruri nespuse, lucruri pe care nici noi nu știam că le ținem înlăuntru, așa de bine le ascundem. Aceasta este Miorița! Un act poetic reflex al păstorului *„ce nu știe nici limbă, nici gramatică, nici versificațiune, care inspirat numai de priveșiștea naturii și geniul ascuns care a prins sufletul brazilor cei vechi,, spune lucruri nespuse pe care nici noi nu știam că zăcătuiesc în noi, în acea „inspirațiune fără seamăn, acel suspin al brazilor și al izvoarelor de pe Carpați”* (Mihai Eminescu).

Este Miorița *„răspunsul pe care noi românii l-am dat în fața destinului*

tragic ce l-am avut”, scria Mircea Eliade.

Și așa adăuga că este o altă coloană a infinitului ce acoperă atât spațiul cât și timpul trăirii noastre românești. Și așa mai adăuga „*Nimic mai naiv, nimic mai măreț*” (Joule Michelet).

Așadar, explică Miorița o stare românească, aceea de a vedea moartea ca pe o reintegrare în calmul și liniștea naturii. Și așa ea este un mit românesc.

Demitizare?! Da, și atunci, ca răspuns, și remitezare. Rândurile de față sunt doar o modestă încercare, izvorâtă din lecturile acestor „*luări de poziții-atacuri*”, privind Miorița, cât și din diferite dezbateri și convingeri construite în acest spațiu mioritic în care trăiesc, muncesc de câteva decenii, unde am auzit Miorița din inima și sufletul sovejenilor, cât și din dezbaterile de la simpozionul „*Obârșia Mioriței*”, cele trei dedičii de la Cașin dar și din cele de la Simpozionul Internațional „*Cucuteni 5000 REDIVIVUS*”, 4 ediții (Iași, Chișinău, Cahul, Colibași (Basarabia). Hai să lăsăm Miorița pe soclul ei, acolo între creatorii ei, la obârșia ei - sufletul românesc, să lumineze veșnicica și să ne-o păstrăm. Să punem umărul să edificăm acel grandios Monument mioritic la Soveja, așa cum apare în viziunea profesorului nonagenar Iulian Albu, sau chiar și la dimensiuni mai mici. La Cașin, cășineneii, prin gândul și fapte neobosite ale lui Constantin Tudose, simplu animator cultural, a infipt pe vârful de la Zboina verde, un obelisc ce marchază obârșia Mioriței, în fapt locul de întâlnire a celor trei provincii românești. Mă întreb retoric desigur: Are vreo importanță că Tudose Constantin (Telu), prietenul meu, este cășinenan la origine?! Aș vrea să cred că nu. Fiindcă ar fi o ofensă la adresa ...(numai scriu cui). Să nu mai despicăm firul în patru, căutând nu știu ce alte mesaje în povestea simplă a omului din popor care a fost, este și va fi preocupat de propria-i existență. Și istoria a convins, convinge și va convinge.

„*Farmecul poeziei populare îl găsesc în faptul că ea este expresia cea mai scurtă a simțământului și a gândirii ...ea nu este decât limba simțământului*” (M. Eminescu).

Miorița, această baladă unică „în toată structura ei este așa de artistică, plină de simțire așa de înaltă pentru natura eternă, încât eu o socotesc drept cea mai nobilă manifestare poetică a neamului nostru” așa cum scria „Ceahlăul prozei românești”, cel de al treilea mare Mihai al românilor”.